

УДК 378.016:34-051]:[004:005.336.2]

THE PEDAGOGICAL CONDITIONS OF THE FORMATION OF DIGITAL COMPETENCE OF FUTURE LAW ENFORCEMENT OFFICERS IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Kochenko I. / Коченко І.П.

ORCID: 0000-0002-4262-7499

Luhansk Taras Shevchenko National University, the City of Poltava, Koval St., 3, 36000

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка,

м. Полтава, вул. Ковалю, 3, 36000

Анотація. Виділено ознаки, переваги використання педагогічних умов. Наведено загальні вимоги професійної підготовки курсантів з використанням педагогічних умов формування цифрової компетентності. Представлено логіку розроблення, упровадження, оцінки якості педагогічних умов: обґрунтування та розроблення педагогічних умов, упровадження педагогічних умов у процес професійної підготовки, аналіз ефективності педагогічних умов. Наведено результати оцінювання експертами різних педагогічних умов, спрямованих на формування цифрової компетентності. В якості експертів виступили 26 викладачів університетів, учасників науково-практичних конференцій з проблем професійної освіти. Виділено педагогічні умови формування цифрової компетентності майбутніх правоохоронців у процесі фахової підготовки: формування мотивації до застосування цифрових технологій у професійній діяльності та розуміння вагомості цифрової компетентності для кар'єрного зростання правоохоронців; збагачення змісту навчальних дисциплін інформацією, спрямованою на опанування майбутніми правоохоронцями системи знань про сутність цифрових технологій, набуття ними вмінь і навичок щодо її практичного використання; створення сприятливого цифрового освітнього середовища для формування цифрової компетентності майбутніх правоохоронців.

Ключові слова: цифрова компетентність, цифрові технології, педагогічні умови, майбутні правоохоронці, фахова підготовка.

Вступ.

Відповідно до «Положення про ВНЗ МВС» [1], основною метою діяльності ВНЗ є забезпечення умов, необхідних для отримання особою вищої освіти, підготовка фахівців для органів і підрозділів МВС, інших органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій України. Ураховуючи, що предметною областю спеціальностей 081 «Право», 262 «Правоохоронна діяльність» є фахівці у сфері права в державних і приватних секторах, постає актуальне питання формування в таких фахівців цифрової компетентності, без достатнього рівня якої неможливо виконання професійних обов'язків.

Мета статті – теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування цифрової компетентності майбутніх правоохоронців у процесі фахової підготовки.

Основний текст.

Перш за все зазначимо, що під поняттям «педагогічні умови» ми будемо розуміти обставини, що прямо чи опосередковано впливають на процес професійної підготовки здобувачів освіти. Їхнє запровадження уможливило реалізацію потенціалу змісту, форм, методів та засобів освітнього процесу для

вирішення певних завдань та впливає на компетентнісний розвиток студентів.

Зазначимо, що педагогічні умови можливо класифікувати за ознаками: 1) середовище впливу на педагогічну систему, явище, процес (зовнішні: природні, соціальні, культурні тощо; внутрішні: навчальні, моральні, психологічні тощо); 2) характер впливу на педагогічну систему, явище, процес (об'єктивні або нормативно-правові: освітні стандарти, програми, постанови, розпорядження тощо; суб'єктивні: особистісна вагомість мети освітнього процесу); 3) особливості об'єкта впливу на педагогічну систему, явище, процес (загальні: економічні, культурні, соціальні тощо; специфічні: географічні, етнокультурні, матеріальні тощо) [2, с. 8 – 14].

Педагогічні умови формування цифрової компетентності майбутніх правоохоронців ми розглядаємо як взаємопов'язані особливості організації освітнього процесу у ЗВО та сукупність об'єктивних можливостей, змісту, форм, методів, засобів навчання, що уможливають успішне формування цифрової компетентності здобувачів освіти в процесі фахової підготовки.

Вони впливають на динаміку формування гносеологічного, мотиваційно-ціннісного, діяльнісно-технологічного та результативно-рефлексивного компонентів цифрової компетентності майбутніх правоохоронців.

Інакше кажучи, педагогічні умови розглядаємо як сукупність чинників компетентного розвитку студентів в університеті на основі взаємопов'язаних і взаємозумовлених обставин освітнього процесу.

Погоджуємося з М. Федяєвою, що педагогічні умови варто розглядати як систему, що вибудовується на «суб'єкт-суб'єктній» взаємодії та має три підсистеми: 1) діяльність викладача; 2) отримання знань студентами; 3) інформаційно-комунікаційне середовище і співпраця та співтворчість викладачів і студентів. Отже, педагогічні умови охоплюють: стан забезпеченості засобами навчання, зокрема сучасними інформаційно-комунікаційними системами (ресурсне середовище), професорсько-викладацький потенціал; ефективність механізму управління цими ресурсами (технологічними і людськими), наявність відповідного науково-методичного забезпечення тощо [3, с. 190 – 191].

У процесі аналізу наукових джерел виділимо основні переваги використання педагогічних умов:

- представляють певні правила, алгоритми компетентнісного розвитку студентів;
- підвищують ефективність освітнього процесу;
- уможливають використання різні форми, методів і засобів навчання, у т. ч. в умовах змішаного навчання.

Відповідно до «Положення про використання технологій дистанційного навчання в освітньому процесі Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка», основними завданнями використання технологій дистанційного навчання в освітньому процесі є наступні: створення сприятливих умов для набуття здобувачами освіти вміння та навичок систематичного дальшого професійного самовдосконалення відповідно до обраної спеціальності, навчальної програми з використанням технологій

дистанційного навчання; забезпечення індивідуалізації навчання відповідно до освітніх потреб здобувачів освіти; підвищення якості та ефективності навчання способом застосування сучасних освітніх технологій [4].

Виділимо загальні вимоги професійної підготовки курсантів з використанням педагогічних умов формування цифрової компетентності: не суперечити, поєднуватися з загальною логікою фахової підготовки курсантів спеціальностей 081 «Право» [5], 262 «Правоохоронна діяльність» [6]; сприяти наявним вимогам і принципам реалізації освітнього процесу, зокрема в контексті реалізації методів, методик та сучасних технологій правоохоронної діяльності, системного підходу до вирішення завдань із забезпечення прав і свобод людини, публічної безпеки і порядку, застосування спеціальної техніки, спеціальних, оперативних та оперативно-технічних засобів, здійснення оперативно-розшукової діяльності [5; 6];

- максимально забезпечувати реалізацію різних форм, методів і засобів професійного становлення в умовах змішаного навчання (зазначимо, що метою використання технологій дистанційного навчання в освітньому процесі є розширення доступу до якісного навчання та реалізація інноваційної складової освітнього процесу в спосіб застосування сучасних технологій дистанційного навчання за освітніми програмами підготовки [4]);
- покращувати якість фахової підготовки здобувачів освіти в контексті набуття ними загальних і спеціальних компетентностей, програмних результатів навчання, пов'язаних з достатнім рівнем розвитку цифрової компетентності.

Погоджуємося також з Є. Хриковим, який виділяє властивості педагогічних умов: спрямованість на організацію педагогічної діяльності, тобто вони мають практичну, нормативну спрямованість; спрямованість на підвищення ефективності педагогічної діяльності; педагогічні умови не можуть суперечити прояву педагогічних закономірностей, принципів та правил; їх обґрунтування передбачає поєднання емпіричних та теоретичних процедур наукового дослідження; відповідність вимогам наукової новизни (виокремлення у дослідженні певних педагогічних умов має сенс, якщо вони містять нове наукове знання); імовірнісний характер забезпечення результату педагогічної діяльності (педагогічні умови, як і педагогічні системи в цілому, не можуть гарантувати отримання певного результату, але підвищують імовірність його досягнення); локальний характер застосування (у структурі педагогічного знання найбільш широкий характер мають закономірності та принципи, більш вузький характер мають педагогічні правила, ще більш вузький, локальний характер мають умови) [7, с. 15].

Отже, узагальнивши основні теоретико-методологічні засади компетентного розвитку студентів із використанням відповідних педагогічних умов, виділимо логіку розроблення, упровадження, оцінки якості педагогічних умов відповідно до послідовності реалізації нашої роботи: обґрунтування та розроблення педагогічних умов, упровадження педагогічних умов у процес професійної підготовки, аналіз ефективності педагогічних умов.

З метою розроблення авторських педагогічних умов формування цифрової компетентності майбутніх правоохоронців у рамках констатувального етапу експерименту було реалізовано оцінювання експертами різних педагогічних умов, спрямованих на формування відповідної компетентності. В якості експертів виступили 26 НПП ЗВО, учасників науково-практичних конференцій з проблем професійної освіти. у результаті аналізу низки дисертаційних досліджень ми відібрали 10 педагогічних умов та попросили експертів оцінити спроможність цих умов щодо формування цифрової компетентності за наступними варіантами відповідей:

Рисунок 1 – Експертна оцінка педагогічних умов формування цифрової компетентності

Ми виділили низку педагогічних умов на підставі попередніх досліджень і наявного педагогічного досвіду: I. залучення майбутніх правоохоронців до організації та проведення наукових заходів із використанням цифрової підтримки; II. організація самостійної роботи курсантів із використанням засобів цифрових технологій (використання ресурсів мережі інтернет для організації самостійної роботи студентів, робота із електронними навчально-методичними матеріалами (електронні підручники, навчальні посібники, електронні навчальні курси, словники, словники, енциклопедії), онлайн консультування студентів); III. наближення процесу фахової підготовки курсантів до професійної діяльності, у т. ч. з використанням практичної підготовки (ознайомчої, навчальної та стажування); IV. актуалізація суб'єктної позиції студентів у процесі формування цифрової компетентності; V. формування мотивації до застосування цифрових технологій у професійній діяльності та розуміння вагомості цифрової компетентності для кар'єрного зростання правоохоронців; VI. збагачення змісту навчальних дисциплін інформацією, спрямованою на опанування студентами системи знань про сутність цифрових технологій, набуття ними вмінь і навичок щодо її практичного використання; VII. формування у курсантів установки на активну пізнавальну діяльність через застосування сучасних освітніх і цифрових технологій; VIII. створення позитивного психологічного клімату у процесі реалізації змішаної форми навчання; IX. створення сприятливого цифрового освітнього середовища для формування цифрової компетентності курсантів; X. залучення майбутніх правоохоронців до активної навчальної комунікації з інформаційно-комунікаційною підтримкою.

Результати опитування експертів наведено в Таблиці 1.

Таблиця 1 – Відповіді експертів щодо використання педагогічних умов

I.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
II.	0	1	1	2	2	2	2	2	1	2	1	1	2	1
III.	3	2	3	3	3	3	2	2	2	2	1	3	3	2
IV.	2	2	2	3	2	2	3	1	2	2	3	2	2	2
V.	0	1	1	1	2	2	0	1	2	2	1	0	1	0
VI.	3	2	3	3	3	3	2	3	2	3	3	3	3	3
VII.	3	3	3	3	3	3	3	1	3	2	3	3	2	3
VIII.	3	0	1	2	1	3	1	2	0	3	0	2	3	2
IX.	3	1	3	2	3	1	3	1	2	3	3	2	3	3
X.	3	2	3	3	3	3	3	2	3	3	2	3	2	3
XI.	2	1	2	2	1	2	2	1	2	2	1	2	2	2
	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	Σ	
XII.	1	1	1	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	35
XIII.	3	3	1	2	2	2	2	2	3	3	3	2	2	62
XIV.	2	1	3	3	2	3	2	3	2	3	2	2	2	58
XV.	1	1	1	0	1	1	0	2	1	0	2	0	0	24
XVI.	3	2	3	2	3	2	3	3	3	3	3	2	2	71
XVII.	3	3	3	3	3	2	3	2	3	2	3	2	2	70
XVIII.	1	1	1	2	3	2	3	2	3	0	3	1	1	45
XIX.	3	3	1	3	3	1	1	3	0	2	2	2	2	57
XX.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3	3	3	73
XXI.	0	2	2	2	0	0	0	2	2	2	1	1	1	38

У таблиці рядки відповідають педагогічним умовам, стовпці – відповідям респондентів. Останній стовпець – сума відповідей респондентів по кожній педагогічній умові.

Отже, виділяємо педагогічні умови формування цифрової компетентності майбутніх правоохоронців у процесі фахової підготовки:

- формування мотивації до застосування цифрових технологій у професійній діяльності та розуміння вагомості цифрової компетентності для кар'єрного зростання правоохоронців;
- збагачення змісту навчальних дисциплін інформацією, спрямованою на опанування майбутніми правоохоронцями системи знань про сутність цифрових технологій, набуття ними вмінь і навичок щодо її практичного використання;
- створення сприятливого цифрового освітнього середовища для формування цифрової компетентності майбутніх правоохоронців.

Зазвичай в педагогічній науці розрізняють різні види педагогічних умов: психолого-педагогічні, що впливають на компетентнісний розвиток учасників освітнього процесу; дидактичні, що уможливають вибір форм, методів, засобів і змісту навчання задля реалізації мети та завдань дослідження; організаційно-педагогічні, що розкривають певні заходи планування та реалізації освітнього процесу.

У нашій роботі ми не ставимо за мету виділяти різні види педагогічних умов. Ми скоріше говоритимемо про можливості їхньої інтеграції. У цьому аспекті звертаємо увагу на ідеї В. Бобрицької, яка окреслює різні можливі напрямки майбутніх фахівців в контексті цифровізації освіти: упровадження вступного курсу з основ інформатики; включення методологічного змісту інформатики у навчальні програми, що забезпечують вивчення фахових дисциплін навчального плану; перегляд змісту фахових методик (уведення модулів, що передбачають використання цифрових технологій; удосконалення інформаційної складової навчальних програм, цільове призначення яких – вивчення нових інформаційних технологій та технічних засобів навчання; розробка спецкурсів, спецсемінарів, що базуються на застосуванні цифрових технологій, розвивають знання і навички використання комп'ютерів у професійно-педагогічній сфері; проектування індивідуальної науково-дослідної роботи та самостійної діяльності студентів, що передбачає обов'язкове володіння цифровими технологіями (протягом усіх років підготовки студентів) [8, с. 59 – 60].

Зазначимо також, що ми звертаємо увагу також на педагогічні умови, які за результатами експертного оцінювання отримали доволі високі бали. Вважаємо, що вони частково можуть бути імплементовані в авторські педагогічні умови формування цифрової компетентності майбутніх правоохоронців. Так, беремо до уваги процес організації самостійної роботи здобувачів освіти з використанням засобів цифрових технологій; орієнтуємося до наближення процесу фахової підготовки курсантів до професійної діяльності, у т. ч. з використанням практичної підготовки (ознайомчої, навчальної та стажування); сприяємо створенню позитивного психологічного клімату у процесі реалізації змішаної форми навчання.

Висновки.

Розроблено означення педагогічних умов формування цифрової компетентності майбутніх правоохоронців як взаємопов'язаних особливостей організації освітнього процесу у ЗВО та сукупності об'єктивних можливостей, змісту, форм, методів, засобів навчання, що уможливають успішне формування цифрової компетентності здобувачів освіти в процесі фахової підготовки. У результаті експертного оцінювання розроблено педагогічні умови формування цифрової компетентності майбутніх правоохоронців: формування мотивації до застосування цифрових технологій у професійній діяльності та розуміння вагомості цифрової компетентності для кар'єрного зростання правоохоронців; збагачення змісту навчальних дисциплін інформацією, спрямованою на опанування майбутніми правоохоронцями системи знань про сутність цифрових технологій, набуття ними вмінь і навичок щодо її практичного використання; створення сприятливого цифрового освітнього середовища для формування цифрової компетентності майбутніх правоохоронців. Упровадження розроблених педагогічних умов в процес фахової підготовки правоохоронців стане предметом подальших наукових досліджень.

Література:

1. Положення про вищі навчальні заклади МВС. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0193-08#top>.
2. Ипполитова Н., Стерхова Н. Анализ понятия «педагогические условия»: сущность, классификация. General and Professional Education. 2012. № 1. С.8–14.
3. Федяєва М.С. Організаційно-педагогічні умови формування інформаційно-комунікаційної компетентності студентів-економістів. Професійна освіта: методологія, теорія та технології. 2016. Вип. 3. С. 188–197.
4. Положення використання технологій дистанційного навчання в освітньому процесі Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. URL: <https://lduvs.edu.ua/normativni-polozhennya/>.
5. Стандарт вищої освіти за спеціальності 081 «Право» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/081-pravo-bakalavr-1.pdf>.
6. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, галузь знань 26 «Цивільна безпека», спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2022/Standarty.Vyshchoyi.Osvity/Zatverdzeni.Standarty/01/31/262-Pravookhor.diyaln-bak.31.01.22.pdf>.
7. Хриков Є.М. Педагогічні умови в структурі наукового знання. Шлях освіти. 2011. № 2. С. 11–15.
8. Бобрицька В.І., Процька С.М. Організаційно-педагогічні умови застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі професійної підготовки студентів гуманітарних спеціальностей. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2013. Вип. 3. С. 58–61.

References

1. Polozhennia pro vyshchi navchalni zaklady MVS. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0193-08#top>.
2. Yppolytova N., Sterkhova N. Analiz poniatyia «pedahohycheskye uslovyia»: sushchnost, klassyfykatsyia. General and Professional Education. 2012. No. 1. P. 8–14.
3. Fediaieva M.S. Orhanizatsiino-pedahohichni umovy formuvannia informatsiino-komunikatsiinoi kompetentnosti studentiv-ekonomistiv. Profesiina osvita: metodolohiia, teoriia ta tekhnolohii. 2016. No. 3. P. 188–197.
4. Polozhennia vykorystannia tekhnolohii dystantsiinoho navchannia v osvitnomu protsesi Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav imeni E.O. Didorenka. URL: <https://lduvs.edu.ua/normativni-polozhennya/>.
5. Standart vyshchoi osvity za spetsialnosti 081 «Pravo» dlia pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/081-pravo-bakalavr-1.pdf>.
6. Standart vyshchoi osvity Ukrainy: pershyi (bakalavrskiy) riven vyshchoi osvity, haluz znan 26 «Tsyvilna bezpeka», spetsialnist 262 «Pravookhoronna diialnist». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2022/Standarty.Vyshchoyi.Osvity/Zatverdzeni.Standarty/01/31/262-Pravookhor.diyaln-bak.31.01.22.pdf>.
7. Khrykov Ye.M. Pedahohichni umovy v strukturі naukovoho znannia. Shliakh osvity. 2011. No. 2. P. 11–15.

8. Bobrytska V.I., Protska S.M. Orhanizatsiino-pedahohichni umovy zastosuvannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii u protsesi profesiinoi pidhotovky studentiv humanitarnykh spetsialnostei. Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. 2013. No. 3. P. 58–61.

***Abstract.** Features and advantages of the pedagogical conditions are highlighted. The general requirements of the professional training for using the pedagogical conditions for the formation of digital competence are given. The logic of developing, implementing, and evaluating the quality of pedagogical conditions is presented: justification and development of pedagogical conditions, implementation of pedagogical conditions in the process of professional training, analysis of the effectiveness of pedagogical conditions. The results of evaluation of experts of various pedagogical conditions aimed at the formation of digital competence are given. 26 university lectures, participants of scientific and practical conferences on the problems of professional education acted as experts. Pedagogical conditions of the formation of digital competence of future law enforcement officers in the process of professional training are highlighted: formation of motivation to use the digital technologies in professional activities and understanding of the importance of digital competence for the career growth of law enforcement officers; enriching the content of educational disciplines with information aimed at future law enforcement officers mastering the system of knowledge about the essence of digital technologies, their acquisition of skills and abilities regarding its practical use; creation of a favorable digital educational environment of the formation of digital competence of future law enforcement officers.*

***Key words:** digital competence, digital technologies, pedagogical conditions, future law enforcement officers, professional training.*

Стаття відправлена: 11.07.2022 р.

© Коченко І.П.